

ceruinum, hyoscyamus, lycium, lapis hæmatites, limonium, lysimachia, myrtus, nymphæalutea, pæoniæ semen, calyces glandiū, rubus, oxyacantha, semperuiuum, symphytum, solanum, thus, vua passa cum nucleis.

QVAE LAC ET SEMEN GENERANT.

Caput LXVIII.

Lac generantia.

Lac generant quæ mediocriter calefaciunt, Galeno lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 20. teste, & exiccant. Quæ vero plus quàm expediat calefaciunt, quæq; immodicè desiccant aut refrigerant, partim qualitatem sanguinis vitiantia, partim ipsum minorem ac pauciozem reddentia, lac prouenire prohibent. Lac autem gignunt, partim alimenta, partim medicamenta. Alimenta quæ boni sunt succi, & mediocriter calida & humida. Medicamenta, quæ pituitosos succos excalefacientia in sanguinem conuertunt. In lactis itaq; procreatione sanguis contemplandus venit. Si enim is paucus est, vniuersam victus rationem excalefacientem & humectantem esse oportet. Sin deterior, siquidem biliosus fuerit, primum purgationem desiderat, mox victum iam dictum. Si verò pituitosior, medicamenta requirit excalefacientia aut primo, aut secundo ordine, non tamen desiccantia. Inter ea potiora sunt quæ non tantum sunt medicamenta, sed & nutrimenta, veluti eruca, foeniculum, & anethum, virentia adhuc.

Semen generantia.

Huius generis est smyrnium, apium, sium, & polium. Cæterum semen generant cibi qui bene nutriunt, & flatuosi sunt, totisq; substantijs familiares: medicamenta verò flatuosa, & calida, vt bulbi, cicer, iabæ, polypodes, conus, scincus, satyrion, lini, semen, & eruca.

Extinguētia.

Extinguunt contra, desiccantia, refrigerantia, & quæ totis substantijs sunt contraria, vt ruta, agnus, nymphæa.

QVAE LENIVNT DOLOREM.

Caput LXIX.

Dolorem mitigantia.

Dolorem lenientia & mitigantia, Græcis ἀνώδυνα, καὶ παρηγορῆα καὶ ἡρεσύνια appellata, sunt quæ primo ordine calefaciunt, ac tenuiū partium existunt, vt anethinum oleum, chamæmelinum, chamæmelum, fœnum græcum, linum, panis calidus, adeps anserinus, gallinaceus, suillus, vitellus oui. De quibus plura lib. 3. cap. 4. dicemus, vt non sit opus de illis hoc loco copiosius tractare.

QVAE STUPEFACIUNT.

Caput LXX.

Somnifera. Stupefactentia.

Medicamenta Græcis ὑπνωτικά, id est, soporifera, & κωφωτικά, hoc est, stupefacientia, dicta, sunt quæ corpus nostrum refrigerant, & sensum eousq; obstupefaciunt, vt si paulo liberalius ebibantur, mortem afferant, vt opium, cicuta, mandragora, papauer, solanum, hyoscyamus, & id genus alia, de quibus loco paulo antè indicato fusius agemus.

QVAE VENENIS RESISTVNT.

Caput LXXI.

ἀλεξιτηρία. ἀλεξιφάρμακα. κα.

Quæ venenis aduerfantur & resistunt, Græcis ἀλεξιτηρία καὶ ἀλεξιφάρμακα nuncupantur. Sunt tamen qui priuatim ea quæ venenatarum bestiarum ictus aut venena sanant, ἀλεξιτηρία nominent: ea verò quæ deleterijs medentur, ἀλεξιφάρμακα. Horum quidem medicamentorum duplex est natura, vt lib. 5. Simpl. medic. cap. 17. Galen. testatur, Si quidem quædam alterant, quædam verò vacuant ex labo-

exlaborante corpore, seu venenum corrumpens, seu deleterium medicamentum. Alterant autem vel vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut denique tota substantia. Vacuant verò totius substantiæ similitudine, & caliditate subtilium partium, vt latius loco iam monstrato Galenus docet. Venenis autem resistunt, quæ sequuntur: Abrotonum, anisum, aristolochia longa, absinthium, allium, adiantum, ammi, apium, bdellium, butyrum, brassicæ succus, bolus armenius, bryoniæ radix, cepa, cyperi radix, betonica, castorium, cardamomum, citrij mali semen, chamædrys, cyclaminus, casia, costus, calamintha, erysimum, fœniculum, gentiana, galbanum, iuniperus, libypticum, marrubium, iuglans, origanum, pulegium, polium, laerpitium, piper, ruta, rapifatiui semen, terra lemnia.

QVAE AMBVSTIS MEDENTVR.

Caput LXXII.

ADeps suillus, althæa, acacia, asphodelus, atramentum sutorium, adiantum, alumen, scissile, beta, corium vstum, bulbi hyacinthi, & liliorum alborum, cynoglossum, cimolia terra, ebulus, gallium, gummi arabicum, hedera, hypericum, helxine, lactuca syluestris, malua, morus, ouum, plantago, semperuiuum, sesamum, stercus ouillum, columbinum, sambuci folia, thus, verbascum. De quibus plura apud Paulum lib. 4. cap. 11.

QVAE STRVMAS DISCVTIVNT.

Caput LXXIII.

ADiantum, aparine, althæa, capparidis radix, coriandrum, cortex fabarum, iris, hordei farina, lens, lupinum, lolium, lapathum, melissophyllum, laerpitium, lithospermon, galiopsis, nasturtium, plantaginis radix, pix liquida, piper, pentaphyllum, scordium. De quibus copiosius in lib. 5. medendi rationis nostræ cap. 10. diximus.

QVAE PVRGANT.

Caput LXXIII.

Medicamenta quæ Græcis καθαρτικά, Latinis purgatoria vocantur, bifariam accipiuntur. Vno enim modo communiter ac generatim sic appellantur medicamenta, quæ quouis modo corporis excrementa expurgant. Quæ quidem ratione omnia medicamenta, quæ à quibuscunq; corporis partibus vacuant, purgantia dicuntur, nempe καθάρια, καθάρια, ἀπὸ φλεγματισμοῦ, καθάρια Græcis dicta, id est, quæ per nares vacuant, tussis mouent, à capite vacuant pituitam, & urinam elicientia. Altero modo per excellentiam, pro ijs solum, quæ vel vomitu, vel alia deiectione expurgant. Atq; horum tres notantur ordines. Vnus est malignorum, in quibus vis & substantia inest venenata, vt est chamelæa, colocynthis, & scammonium. Alter est mediocrium, qui à priorum malignitate non nihil declinant, vt est, agaricus, rhabarbarum, aloë, senna, & eiusmodi. Tertius, benignorū, quæ scilicet minimum ab alimentī natura deficiunt, cuiusmodi sunt casia, manna, pruna, myrobalani. Quæcunq; verò hac lege purgant, ea trahendi vim obtinent, alia vnum quempiam humorem, alia duos, aut etiam plures. Trahunt autem humores, non communi & promiscua quadam vi, sed Galeno lib. 3. de Simp. medic. facul. cap. 24. alijsq; locis multis teste, totius substantiæ essentiæve similitudine, amicitiaue seu qualitatum quæ in substantijs sunt adeoq; insita familiaritate. Nihil enim refert, vtro loquendi modo vtaris, quem-

Purgatoria
medicamen-
ta duplicia.
Generatim.Per excellen-
tiam.Purgantia
medicamen-
ta trahūt hu-
mores sibi
familiares to-
cius substan-
tiæ similitu-
dine.

M quem-

*Qualitatum
familiaritas.*

*Oculta pro-
prietates.*

*Similitudo
totius essen-
tia.
Philosophi
etiam ad to-
tius substan-
tia proprietate
sive simi-
litudinē con-
fugere coguntur.*

*Lib. 1. Me-
taph. cap. 5.*

*Lib. 2. Simp-
taph. 5.
Quam philo-
sophiam con-
temnit Ga-
lenus.*

*Auersario-
rum Galeni
confutatio.*

quemadmodum metipse Galen. lib. 5. iam citati operis cap. 16. testatur, vbi ita scriptum reliquit: Qualitatis familiaritate attrahere nihil aliud est, quam totius essentia similitudine trahere. Nam qualitatum familiaritatem, amicitiam, consensum uē non vocat Galenus, nisi proprietatem illam quae in natura seu vniuersa substantia consistit. Non est autem substantia illa rei materia, à qua vnumquodque aut tenuis, aut crassa substantia dicere solemus, neque huius substantiae similitudo attrahendi causa existit. Nam neque agaricus, neque colocynthis tenuis substantia quum sit, crassiorem pituitam: neque rheubarbarum quod adstringentis & solidae crassaeque substantiae sit, tenuem bilem educeret, sed praestantior est tota illa substantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat quae totius substantiae proprietates appellatur. Haec igitur quum neque materia sit, neque temperamentum necesse est rei forma, ut Philosophi loquuntur, sit, praecipua ac tota rei composita, ut Galenus vocat, substantia existit. Haec utique proprietates quia obscuritate naturae ita inuoluta est, ut neque euidenter percipi, neque verbis dici possit, occulta & caeca rerum proprietates, quod scilicet neque colore, neque sapore, neque odore, neque ullis sensuum qualitibus, sed solis operibus percipi possint: & Graecis non raro *ἰδιότης ἀφανής* id est, proprietates quae afferri non potest, nominatur. Harum itaque occultarum qualitatum causa quum nec in primis, nec in secundis qualitibus monstrari possit, rectissime in totam rei essentiam substantiam uē transfertur, & ob id similitudo totius substantiae dicitur. Hanc totius substantiae proprietatem siue similitudinem, non solum medici, sed & philosophi statuere coguntur, dum eò veniunt ut effectus rei cuiuspiam ratio nequeat vel acutissimi hominis ingenio explicari, lucemque recipere, neque quoquo modo primorum elementorum naturis attribui. Per philosophos autem non omnes qui hoc nomine superbire voluerunt intelligimus, sed veteres illos tantum philosophiae proceres, qui non omnium quae fiunt, sed quorundam duntaxat rationes ab elementis petierunt, neque causas eas attigerunt, quas generali nomine occultas rerum proprietates appellant. Hinc est quod Aristoteles quoque naturalem philosophiam instituens, quae ex primis rerum naturis atque ex rebus sensu perceptis demonstrationes affert, dum forte in abstrusas & inexplicabiles huiusmodi quaestiones incidit, earum solutione certa definitione se abstinens, inquit omnes esse supra captum humanae mentis. Ut valde ineptos esse, & philosophi nomine indignos oporteat, qui omnium rerum naturales rationes ac causas afferri posse existimant. Ut praclare dixerit Theophrastus, eos qui de omnibus rationem quaerunt, simul cum ratione scientiam tollere: immo verius eos rationem petere eorum quorum neque est, neque fuit. Merito igitur illis euenit ut dum omnium actionum causas producere conantur, non leuibus se ambiguitatibus implicent, & alter ab altero, quo sapientior & acutior videatur, dissentiat. Quapropter rectissime Galenus philosophiam naturalem quae se intra suos limites non continet, contemnit, & ab huius studio medicos dehortatur, quod scilicet in innumerabiles tum ambiguitates, tum errores, eos qui illam sectantur, conijciat. Quum itaque actionis purgantium medicamentorum causa ab elementis, ac primis secundisque qualitibus peti non possit, optima ratione hanc à tota substantia, seu occulta eorundem proprietate qualitate uē proficisci statuit. Verum hic non desunt qui hoc Galeni placitum miris modis exagitant, & tanquam à veritate abhorrens explodunt. Nam habet hoc seculum homines quorum hoc vnicū est studium, ut quae à veteribus etiam optime dicta sunt, conuellant, fugillent, & miserè lacerent, adeoque non secus vitent quae quis antea dixit, quam Aspides vel Basiliscos. Ea plane res transuersos agit quam plurimos hodie scriptores, affertque in disciplinas memorabiles errores, & perniciosos, dum mauult quisque autor esse suae sententiae, quam assertor

assertor

assertor aut enarrator alienæ. Cæci non vident quanta sit laus, & paruisse bene-
 monenti, & rectè doctenti assensisse: aut certè longè malunt, se scientes pruden-
 tesq; falsum pro vero affirmare, quàm alienæ opinioni acquiescere. Hoc itaq;
 nouitatis pruritū laborās Guilielmus Puteanus, nuper libellum edidit, in quo *Puteani li-
 bellus aduer-
 sus Galeni de
 purgantibus
 medicamētis
 sententiam.*
 magno studio Galeni sententiam, medicamenta purgantia à substantiarum si-
 militudine succos trahere, assententis explodere nititur. Nam hanc suam ocul-
 tam proprietatē philosophis & medicis, si Dijs placet, inauditam esse ait: quod
 tamen falsum esse, ex ijs quæ paulo antè diximus, abundè constat. Proinde me-
 dicamenta purgantia non à totius substantiæ proprietate siue similitudine suc-
 cos trahere, sed à forma sua substantiali efficiente, vt à primo trahente & præci-
 puo, atq; à temperamento natiuo, tanquam secundo, siue instrumentario mo-
 uente, contendit. Quod dum facit, non aliud conatur, vt fuit hoc hominum ge-
 nus perpetuò superbum, quàm vt medicos cogat philosophico more, à quo ta-
 men frequenter, & nequaquam temerè, abhorret, loqui. Quasi verò si etiã ad *Superbia
 commune
 philosophorū
 vitium.*
 formam medicamentorum actiones referamus, res sit intellectu facilior, quàm
 si similitudini totius substantiæ illam feramus acceptam: quum palàm sit longè
 esse hanc recentium philosophorum loquendi rationē quàm medicorum ob-
 scuriorem: siquidē inter hos magna hodiè est contentio, quid forma sit substan-
 tialis. Et si enim in eo consentiant, quod forma sit quæ toti essentiam largiatur,
 tamen quid tandem ea sit, inter illos non satis conuenit, alijs hanc cœlitus dimit-
 ti & diuinā esse, alijs de potentia materiæ educi, alijs quatuor elementorū mixtu-
 ram & temperaturā, nonnullis ignem, quibusdam spiritum feruidū esse dicenti-
 bus, & tamen interim nihil non ad formam referre student. Quod fortè feren-
 dum esset, si in cæteris omnibus etiã illi inter se conuenirent, & non circa sin- *Philosopho-
 rum inter se
 disidium.*
 gula inter se pugnarent, atq; dissentirēt, perpetuamq; hanc per seculalitem ale-
 rent, & quod Firmianus ait, vnaquæq; secta, quas sanè multas habent, omnes
 alias euerteret, & se suæq; confirmaret, nec vlla alteri sapere concederet, ne desi-
 pere se fateatur. Quid multa? philosophorum ratio nihil constans persuadere
 potest, sed semper in lubricis opinionibus vacillat, nec intellectus ad omnia in-
 certus habet quod teneat. Quumq; de singulis philosophi disputant & opinan-
 tur, de nullis certi sunt. Hinc tot, & quidem inter se ex diametro pugnantes de
 principijs rerum naturalium, mundi pluralitate & duratione, alijsq; rebus com-
 pluribus opiniones ac dissensiones, quas Diuus Augustinus lib. 18. de Ciuitate
 Dei cap. 41. percenset, natæ sunt. Quæ non ideo à me cōmemorantur, vt in vni-
 uersum philosophorum doctrinam damnem: sed vt moneam, ne hanc ita cum
 medicina misceamus, vt ad illorum præscriptum nobis perpetuò loquendum
 esse putemus: quum constet, inter illos suorum dogmatum nullum esse consen-
 sum: & vt studiosi intelligant, furore quodā nouitatis correptos esse hodiè ple-
 rosq; qui dogmata medicorum omnium, tum Græcorum tum Arabum, con-
 sensu recepta, fucatis philosophorum rationib. suspecta reddere conantur. Hi
 sanè sunt, qui nulli subscribere in animum induxerunt, ignominiam existiman-
 tes si non alijs doctiores ab omnibus reputentur. Alios qui veterum scripra in-
 terpretari student, furti accusant: nec vllum laudem aliquā mereri putant, qui
 non alicuius noui dogmatis autor esse velit. Homines me hercle quauis venena-
 ta fera nocentiores, quòd non solum plurimos seducant, sed & vt multi in dubi-
 tationem rapiantur, efficiant. Quo nomine sit vt ad veritatis cognitionem per-
 uenire nunquam possint. Et nisi Deus optimus maximus excitauerit viros ali-
 quot pios, & veritatis doctrinæ amantes, qui se horum conatibus opponent, &
 illorum nugas explodant, propediem medicinæ eueniet, quod superioribus an-
 nis theologiæ accidisse compertum habemus. Hanc enim ita philosophorum
 deliramentis obscuratam fuisse constat, vt ne vestigium veteris & veræ theolo-

Coloff. 2.

*Purgantium
medicamentorum
vii actio non à
primis vel se-
cundis qua-
litatibus de-
pendet.*

Aphor. 31.

giæ relictum fuerit. Vt scitissimè à nostratium quopiam dictum sit, referentè: Divo Hieronymo, philosophos esse patriarchas hæreticorum, vt appellant, id est, impiarum sectarum, mendaciorum, dissidijq; autores. Quod verum esse omnium temporum historia testantur. Quapropter & illud Pauli mihi vsurpare libet: βλέπετε μή τις ἐν ὑμῖν ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας κολῶμενός ἀπάτης. Ita enim eos diuis Paulus appellat, quod per inane nomen sapientiæ, simplices seducebant. Ex horum quidem numero, vt diximus est Puteanus, qui vt noui dogmatis autor esset, & cornicum, quod dicitur, oculos configeret, ad formam substantialem potius quàm substantiæ similitudinem purgantium medicamentorum actionem referre voluit. Et tamen interim fatetur substantialem formam meritò nos substantiam totam vocare posse, quia sine ea materia prima constare & coherere non possit. Quare inquit, si per totam substantiam formam substantialem intelligat Galenus, cum eo sanè fatemur attractionem humorum à tota substantia fieri. Si ignoras Putide, Puteane dicere volui, quid per totam substantiam Galenus intelligat, cur illius dogma, quod tibi non satis cognitum fuit, tanto fastu sugillare ausus es? An non ille multis in locis ingenuè fatetur se ignorare quæ sit formæ essentia? Quomodo enim ille se cognoscere eam impudenter iactaret, quam philosophis nondum satis perspectam esse intelligebat? Quum itaq; Galenus, & alij qui hunc secuti sunt, formarum naturam & essentiam ignorarent, adeoq; quid illæ aut agere aut pati valerent, non satis intelligerent, maluerunt hoc genus actionum in occulta proprietate, vel tota rei agentis substantia, quàm forma substantiali, & meritò quidem, ponere. Nam quum hæc actio nec temperamentorum duntaxat, nec materiarum sit, sed horum certè omnium, rectissimè toti substantiæ hanc tribuerunt, quam philosophi formam substantialem, alij proprietatem, uirtutem seu qualitatem occultam quæ rationem formæ sequitur, appellare maluerunt. Nominet verò unusquisq; vt velit, Galenus certè similitudinè substantiæ, vel qualitatis familiaritatem, & nonnunq; simpliciter qualitatē vocat. Siquidē solenne est Galeno, & Hippocrati quoq; vt quas formas rerum philosophi, ipsi qualitates quæ secundum rei naturam insunt, & naturas appellent. Quapropter non magnopere resistendum esset Puteano, quòd purgantium medicamentorum actionis causam, formæ substantiali acceptam ferret. Quòd verò subiicit in eodem libello, causam hanc à qualitatibus elementarijs primis, vel secundis dependere, hoc est vt metipse interpretatur, ab immodico calore, & acrimonia iunctis cum nidore quodam nature ingrato, id ferendum nullo modo erit, maxime quum eam etiam fuisse Galeni sententiam dicat, & quasi ille quoq; purgantia omnia esse calida, & acria, suoq; calore & acrimonia trahere scribat. Nam quàm falsa & à Galeni mente adeoq; veritate ipsa abhorrens hæc sit Puteani sententia, paucis iam ostendemus. Si calor & acrimonia tractionis humorum à purgantibus medicamentis causa erit, certè vt omnia calida & acria intra corpus sumpta idem efficere posse fateamur necesse est. Sed falsum id ipsum esse, experientia quotidiana conuincit. Siquidem plurima sunt vehementer calida & acria medicamenta, quæ tamen trahendo ad se humores non purgant: vt est, piper, nasturtium, sinapi, zingiber, pyrethrum, & id genus alia. Præterea si calor ratione medicamenta purgantia traherent, concedendum esset, ea nullos certos, sed quosuis sibi obuios trahere humores. Nam calor quicquid sibi occurrit, & vt trahatur magis idoneum est, ad se allicit. Purgans autem medicamentum quum in corpus assumptum fuerit, vt lib. 1. de humana natura testatur Hippocrates, primum eum humorem, ὃ ἄρ' αὐτῶν κατὰ φύσιν μάλιστ' id est, qui maxime sibi secundum naturam & cognatus est, deinde reliquos quoq; trahit & purgat. Sic certè medicamentum pituitam purgans. Primum pituitam trahit longius etiam distātem, dimissa ac præterita interim fluabile,

bile. Deniq; si calor tractionis medicamentorum causa esset, concedendū foret id magis ceteris trahere & purgare, quod calidius esset: id quod tamen manifestissime falsum esse constat. Quippe Colocynthis & Elaterium validissime trahunt & purgant, quū tamen minus quā Sinapi aut Nasturtiū sint calida. Non etiam vrget Puteani argumentum, quo colligere nititur calorē causam esse tractionis medicamentorum, propterea quod omnia medicamēta purgantia sint calida. Est enim hic fallacia consequentis, vt Dialectici appellāt. Perinde enim est, ac si ita quis colligeret: Omnes homines sensu tactus sunt præditi, Asini sensu tactus donati sunt, igitur asini sunt homines. Quum itaq; hoc modo Puteanus colligit, omnia trahentia sunt calida, medicamēta purgantia omnia sunt calida, igitur medicamēta purgantia trahunt: consequentiam negamus, ppter ea quod hac ratione in secunda figura expuris, vt loquuntur Dialectici, affirmatiuis nihil sequatur. Cæterum non negamus tamen calorem ad attractionem aliquid conferre, nō tamen vt primū efficiens, sed vt adiuuās tantū, & validiorem tractionem reddens. Atq; huc videtur respexisse Galenus, dum lib. 3. de Simpl. medic. facul. cap. 25. scribit: Cnicum calore suo quā pituitam valētiorē esse, vt trahere quā trahi magis par sit. Siquidē calorē perpetuū propriū est vt attrahat, sed non hoc magis quā illud: totius autē substantiæ, seu occultæ proprietatis, aut virtutis formæ, vt attrahat hoc magis quā illud. Proinde vniuersalis, vt ita dicam, tractio à calore, particularis huius vel illius humoris, à tota substantia, vel à formæ virtute perficitur. Formæ autem virtutem non appellamus nisi illam occultam seu indicibilem proprietatem, quæ totam essentiam, vel, vt philosophi loquunt, formæ essentiam sequitur. Nam & Themistius in sitā rei proprietatem esse definit quippiam, quod rei substantia ex se profert, & tanq; de suo sinu promit, atq; ab illa dimanat. Occultæ igitur dicuntur, non quod omnino à nobis percipi & comprehendī nequeāt, vt nonnulli censent, quando quidem eas experientia deprehēdi constet, sed quod gustu, aut ratione monstrari & cognosci haud possint. Quapropter vt tandem dicendi finem faciamus, medicamenta purgantia medio quasi ordine inter alimēta & deleteria dicta confederunt, q; neq; vt alimēta in nostram substantiam conuertantur, neq; hanc prorsus corrumpant. Extremorum igitur naturam participant, quod partim nobis similia, partim dissimilia sint. Atq; dum nec vinci omnino, neq; vincere possint, inimica dissimilitudine velut per seditionem exiguntur & exterminantur, secum interim similitudinis necessitudine eum humorem abducentia cum quo illis maior est affinitas, amicitia, seu familiaritas. Quæcunq; autem ab ijs in alimētorū extremum latus ue propius accesserunt, qualia sunt quæ benigna vocantur, ea si suo purgandi fine quauis occasione frustentur, in humorem ad quē educendum apta erant, conuertuntur, ceduntq; nonnunq; in alimētum corpori. Quæ verò à medio in latus deleteriorum magis declinant, quod genus sunt vehemētiora, si quando purgandi finem non allequuntur, corpori grauiter incommodant, quemadmodū fufius lib. 3. de Simpl. medic. facul. cap. 24. & 26. Galenus docet. Cæterum quum in medicamentorum simpliciū numero quæ per excellentiam purgatiā nominant, quædā, vt iam diximus, benigna sint, ac blandē, quietē, suaviter, ac sine molestia humores noxios nō quidē totius corporis, sed quarundā duntaxat partiū vacuent, aluumq; subducāt, atq; ob id barbaris ac recentioribus benedicta vocent: quædam verò vehemētia, & non citra molestiā & laboriosē humores totius corporis noxios purgantia, ideoq; maligna nominentur, de omnibus particulatim differemus, à leuioribus ac benignis orsi.

DE CASIA NIGRA.

Caput LXXV.

Casia nigra recentioribus Græcis, Arabibus fistularis fistulæ ue appellata, magna & procera est arbor in India, & Aegypto nascens, folio Iuglandis, *Forma.*
M iij ordine,

*Calor tractio
nem medica-
mentorum
iuuat.*

*Formæ vir-
tus quid.*

*Purgantium
actio vt per-
ficitur.*

*Medicamēta
purgantia
benigna.*

Vehemētiora

*Delectus.
Tempera-
mentum.
Facultas.*

Pondus.

ordine, vt in Fraxino, disposito, fructu siliquaue oblonga, tereti, vtrinque fasti-
giata, intus fistulosa, concretum intus humorem continens nigrum, gustu præ
dulci, sed planè medicato, non vna coalescentē serie continuitateue, sed ex inter-
uallis, ligneis tenuibusque membranis interuenientibus septū, seminalibus ofe-
sibus specie & figura non dissimilibus ijs, quæ siliqua priuatim dicta profert.
Hæc veteribus Græcis planè incognita, recentiorib. aut, Actuarius præsertim,
notissima fuit. Deligenda ponderosa, collucēs, perplena, quam si concusseris,
inclusa intus grana seminaue non obstrepunt. Refrigerare Græci recentiores
eam calores iecoris intemperatos, calidamque & humectam primo ordine, per-
hibent. Flauam bilem, sed magis retorriddā, & quæ iam ferè in atram degenerat
bilem, suauiter & citra molestiam, quod eius vis ventriculū non pertranseat,
hæc ipsa expurgat. Quinetiam pituitam mediocriter educit. Datur ijs audenter
ac intrepidè, qui ob teneram ætatē, aut aliam quamuis causam deijcentia aluum
medicamenta respuunt. Præbetur pueris, & foeminis vterum ferentibus com-
moditate & necessitate quadam urgente, quibus validius aliud medicamentum
sumere denegatum est. Item ijs, quibus exuperans febris, reliquorum medica-
mentorū vñus, aspernatur. Casia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta
vix mouet aluum. Datur itaque à semiuncia ad vnciam vnam, si per os sumatur.
In clysteribus ab vncia vna ad duas vsque exhiberi potest.

DE MANNA. *Caput LXXVI.*

*Lib. 3. Alim.
Melaërium.*

Ros Syriac.

Delectus.

Facultas.

Pondus.

Manna Mauritanis, Arabibus, & Græcis recentioribus dicta, proxima est
natura, atqui imbecillior, quare meritò secundum sibi à Casia locum arro-
gat. Hanc Galenus Melaërium & roscidum vocat. Siquidem tanquam ros è cœ-
lo cadit, vbi halitus è terra & aquis prodeuntes, solis calore sublatis, ac deinde ex-
actè extenuati ac cocti, à frigore noctis in vnum coguntur & densantur, atque in
mellitos grumos coit, Manna, herbarum & arborum folijs inherens. Sunt qui-
bus ros Syriacus, & Lybani appellatur. Vergiliarum autem exortu, vel Sirio
splendente, sublucanis temporibus venit, siue sit cœli sudor, siue purgantis se
aëris succus, siue aquæ, siue naturæ liquor. Optima censetur quæ recēs est, splen-
dens, candicans, & in purissimos grumos concreta, gustu mellea præ se ferens
dulcedinem, nullis furculis aut folliolis implicata. Cæterum huic recentiores
Græci eandem quam Casia nigra tum temperaturam, tum vim tribuunt. Nam
aluum deuorata, vel hausta ciet, tamen imbecilliter. Ideoque tum foeminis vtero
gerentibus, tum pueris ipsis tuto semper exhiberi potest. Alijs medicamentis
addita, vires eorum auget. Cæterum bilem quoque flauā simplici ratione pellit.
Datur iisdem quibus Casia nigra. Maiori pōdere, quā Casia sumitur. Datur enim
ab vncia vna ad vncias tres. Mese tamē intra seiscunciam cōsistit. Leuem certè,
aut ferè nullam, nisi magna quantitate sumat, soluendū aluumque subducēdi vim
habet. Quod ijs compertum est, qui iuxta Libanum fuerunt. Nam referunt in-
digenas eius montis quū abundè eo satientē, nihil tamen ladi, nec aluū sibi quo-
quo pacto subduci sentire, sed eo tanquā obsonio nutriri. Quod partim cōsuetu-
dini acceptum referendum erit, quæ facit vt ea quæ medicamenti rationem ha-
beant, fiant naturalia, quemadmodum anus Atheniens. exemplum quod à Ga-
leno lib. 3. Simp. cap. 18. refertur, abundè docet. Quapropter quū melli quodam
modo similem facultatē habere constet, facile ea carere maximè dum infimæ
fortis hominibus, nec admodum abundantibus medemur, liceret, modò pere-
grinorū admiratione non ita duceremur, neque stulti, contēptis nostratib. è lon-
ginquis regionib. allatis vtī potius, quā ijs quæ nostris in hortis proueniunt malle-
mus. Sed stulticię nostræ, temerè sumptus immodicos facientes, condignas da-
mus pœnas. Ad principum aut & diuitem curationē adhibere Mannam nemo
prohibet, modò sit optima, & non exoleta. Quæ aut à me de manna dicta sunt,
non ita intelligi volo, quasi prorsus eam à medicorū vsu, veluti Matthiolus sini-
stre interpretatur, exclusam velim. Fieri em potest vt indigenis Libani montis,
ob frequentem vsu, aluum non deijciat, sed ferè in alimentū naturā beate, per-

Inde atq; Cicutaanui Atheniensi, cuius Galen. lib. 3. de medic. facul. cap. 18. meminit, quæ ex consuetudine paulatim inducta, nihil nocuit, eiq; naturalis facta est. Verum quum Manna non nisi magna quantitate sumpta, nempe, vt ipse fatetur Matthiolus, duarum & semis vnciarum, aluum moueat, & sumptuosum sit medicamentum, hac loquendi ratione medicos admonere volui, ne illa tam frequenter, præsertim in tenuioris fortunæ hominibus, quum Casia nigra copiam haberet, cui Greci recentiores eandem vim asignant. Quæ mihi hoc loco dicenda fuerunt, vt Matthioli cauillationes retunderem, & ne quis peregrinorum medicamentorum usum penitus damnare putaret.

DE OXYPHOENICE. *Caput LXXVII.*

Oxyphoenice Actuario, Nicolao, & alijs recentioribus. Græcis (nam è veteribus nemo quicquam de eo memoriae perdidit) ab acido sapore dictus, syluestris palmæ fructus est. Hæc autem arbor est fronde saligna virens, pomum pruni figura, osse duro, nucleo intus exili, carne foris copiosa, colore è nigro in luteum languescente. Officinæ medicorum à barbaris edoctæ Thamar indum, id est, palmulam Indicam nominant. Plurimus enim apud Indos nascitur, qui palmulam suam lingua Thamar vocant, ut care consueuerunt. Ex his quæ ad nos importantur nulli, vel pauci admodum integri reperuntur. Nam plerumque contriti, & in massam quandam compacti deferuntur, quam si disieceris, flavos nucleos inuenies, varias formas referentes. Hincque adeo fit, vt hodie non per numeros, vt alij fructus, sed potius per pondera medicamentis indantur. Probatum recens, pinguis, acido sapore, subniger, lucidus, tener, non exustus vetustate. Algæ nature est, & vt Actuar. scriptum reliquit, in 2. ordine refrigerat & humectat. Contra flauam bilem pollet. Nihil enim huius impetus æquæ domat, præter Rheum indicum. Arquatis auxiliatur, sitim restinguit, doloribus capitis remedio est, noxios humores qui in ventriculo coierunt deiecit, appetentiam inuitat, cibi fastidium abigit, nauseas & vomitus sedat. Infantiæ ac furorẽ muleet. Tertianis febribus correptos cum Rheo & Casia nigra, profus liberat. Ardentibus quoque medetur. Noxas omnes à calore natas mitigat, destillationesque quas bilis feruor excitauit, inhibet. Dandi pondus Actuario & alijs posterioribus. Græcis est vncia vna. Mefue eo quod leuiter purgat ab vncis duabus. ad quinque propinari posse censet.

DE MYROBALANIS. *Caput LXXVIII.*

Myrobalani, veteribus Græcis & Latinis indicati, Actuar. teste, fructus sunt mobiles, mediocriter & citra noxam aluum mouentes, qui ex Aegypto Syriaque deportantur, callo corporis compactissimi, osse intus lignoso. Hos sane in quinque generibus radiscernunt, quæ non modo effectu differre obseruarunt, sed & alia alijs gigni arboribus. Quidam enim flauis seu luteis, eo quod herbaceo colore flauescant, vocantur, oblongi, spississimi, ponderosi, exili nucleo, cute crassa. Sepalsia hodie Citrinos appellant. Alij sunt, quos à colore ceruleo & in nigrum vergente nigros nominant, solidi, ponderosi, sine nucleis, oliuæ forma. Officinæ Indos siue Indicos vocant. Nonnulli Cepulæ vocantur, subnigri siue ex fusco rubescentes, quo maiores, eo meliores, carnosissimi, ob id etiã graues, vt aqua mergantur, pingues, amplissimi, & semidigitales, Chebulos Sepalsiæ nominant. Quarti generis Myrobalani Empelatici, vel vt alij nominant Empelici dicuntur, lapillorum penes figuram cute ossibus hærente paruis colore in cinereum languente. Hi tamen non integri, sed in fragmenta dissoluti ac fracti ad nos perferuntur. Officinæ Emblichos nuncupant. Quinti generis Beletzici vel Bellerici appellantur, eadem quasi forma qua Empelatici, maiores tamen, & instar pyramidis rotundi. Sepalsiæ Belliricos nominant. Temperamento sunt in primo recessu frigidi, in altero vero sicci, ex Arabum, Mefus præsertim, traditione. Generatim cor, stomachum, ventriculum, iecur, & intestina sua adstrictione roborant & firmant, sed vsti multo magis, & eloti. Qua de causa ignem & aquam experti, magnam purgantis facultatis iacturam faciunt, quæ tenuioribus & sicciorebus consistit particulis. Horum etiã vsus ætatem conseruat integrant, adeoque senectutem remoratur, cutis colorem commendant, halitus præstant sua-

M iij uita-

uitatem, mētem exhilarant: & tristitiam abigūt. Purgant ventriculū quiscq; pro sua quæ illi insita est proprietate. In quibus itaq; decumbens fluxio partē aliquā male habet, aut intestina exulcerat, hos vstos & elatos adhibemus, & medio critter aluū subducunt. Priuatim verò tria prima eorundē genera capitis superuacuum humorē educunt, sed flauī, bilē flauam, nigri atram, cepuli pituitam detrahunt. Flauī præterea corporis æstus refrigerant, accensamq; bilē deijciunt. Nigri tristitiā discutunt, quartanas & tremulos sanāt, lepras purgant, & corporis bonū restituunt colorē. Cepulī aciem oculorū illustrāt, thoracem repurgāt, cōtiones iuuāt, aqua inter cutē, & longis febrībus auxiliantur. Empelitici pituitā trahunt, profunt neruis, & lethargicis mentis aciem exacuunt, ventriculū purgant, cardiacis succurrūt affectibus, sitim sedāt, fastidia discutūt, comprimunt vomitus. Beletzici eiusdē quasi naturę sunt cuius Empelitici, medent autē peculiariter purulētis excreationibus, venis sedis, hemorrhoidas vocāt, sanguinem profundentib. capillorū defluuio, quos etiā denigrare tradunt, ex amygdalino oleo & melle triti. Cæterum non prætereundū nobis hoc loco erit qd rectē Arabes monuerūt, Myrobalanos in vniuersum oēs promptē obstructions excitare, idēq; ob adstrictoriā quam obtinēt facultatē. Quare laborantib. obstructione per se temerē exhibēdi non sunt, sed adijciēda illis medicamēta quæ obstructiones soluere, adeoq; adstrictoriæ eorundē facultati resistere possunt. Flauorum pondus est, si in substantia propinentur, à drachmis duab. ad quatuor. Maceratorum à drachmis trib. ad decem. Nigrorum in substantia à drachmis duab. ad semiunciam. Infusorum à semiuncia ad vnciam vnā & dimidiā, si per se sumant. Idem est pondus Cepulorū, Empeliticorū, & Beletzicorum. Atqui hic etiā vt Puteanī dogma explodamus necesse est, qui Arabes Myrobalanis pro purgantib. medicamentis non rectē vsos esse, ac falsō singulis horū generib. succos sibi proprios attrahēdi facultatē eosdem tribuisse contēdit. Nam, ait, quum oēs frigidi, sicci, & adstringentes sint, adeoq; vasa obstruant, fieri non potest, quaq; facultate iam dicta, vt humores à iecore, vel membrīs vētriculo vicinis, meatib. comprimendo obstructis, atq; oclusis, myrobalani ad ventriculum trahant, attractosq; deijciant. Non videt autē principiō Puteanus, nō solum Arabes, sed & recentiores Græcos, & inter hos magnæ autoritatis & doctrinæ virū Actuariū, idem de Myrobalanis q; Arabes, & quidem ante illos, tradidisse. Dein q; illi vnanimi consensuliteris mandarūt, posteriorū quoq; medicorum experientia comprobatū est. Præterea præ studio serēdi noui dogmatis, parum quid dicat Puteanus animaduertit. Nam ratio illius procederet, si Myrobalani præter eas quas recenset nullam aliam, quam ipse illis impudenter & non citra mendacium adimūt, haberent facultatem. Habent autē purgandi facultatem, qd tum Græci recentiores, tum Arabes testant, & quotidiana eorū qui medicinā faciūt experientia confirmat. Hanc quū pro suo somnio, qd supra abundē confutauimus, ad calorem, qui in Myrobalanis nullus est, referre non possit, vt illis à tota substantia, inuitus etiā fateatur, insit necesse est. Quod itaq; purgant Myrobalani, Græci recentiores & Arabes non manifestis qualitibus, sed occultæ potius ipsorum proprietati, quæ à tota eorundem substantia dimanat, acceptum ferunt. Et quum semper facultates illæ quæ à tota substantia rebus insunt, ijs quæ à qualitibus prodeant manifestis sint superiores, & primò suas exerant actiones, nihil mirum purgandi facultatem Myrobalanorum reliquas quæ illis etiā insunt anteuertere. Et quidē Puteanus fatetur adstrictionem Rhabarbari ab amaritudine, tanquam maiori ac vehementiori, superari. Vt autem amaritudo veluti vehemētior in Rhabarbaro vincit adstrictionem, ita vtrasq; purgandi eius facultas superet necesse est. Hinc est quod Rhabarbarum postquam purgandi facultatem, tanquam cæteris superiorem, exeruit, tandem etiā & postremò adstrictoriā suam facultatem ostendat, ventriculū &

inter

Flauorum.
Nigrorum.
Cepulorum.
Empelitico-
rum.

Beletzicorū.

Myrobalani
obstructiones
pariunt.

Pondus.

Puteani opi-
nio cōfutata.

intestinaroborando. Idem etiam in Myrobalanis accidit. Quare rectè Mesuræ filius horum decoctum promptius & valentius obstruere scribit, quam macerationem. Nam decoctum elicit etiam portionem substantiæ earundem terream & adstringentem, quæ purgatricem frangit: maceratio autem, tantum purgatricem. Quapropter Baptista Montanus perperam hoc loci Mesuen erroris insinuat, & decoctum Myrobalanorum magis, quam infusionem purgare contendit, quod scilicet, si dijs placet, purgandi suam vim in crassioribus & terreis partibus, quandoquidem comprimendo purgent, habeant. Si enim ideò purgant Myrobalani quod adstringendo & comprimendo soluunt, cydonia certè inter purgantia numerabuntur, quæ itidem à cibo sumpta aluum subducere, Galeno etiam teste, possunt. Verùm quum hoc ex accidenti efficiant, & non per se, inter purgantia numerari non debent, quod omnia hæc per se, & sua purgandi facultate aluum deijciunt. Quare Puteanus merito recentiores erroris notat, quòd ea quæ comprimendo tantum aluum soluunt, in purgantium numerum adsciuerit. Errat autem & ipse quod Myrobalanos hæc etiam ratione aluum deijcere putat, quum non sua compressoria seu adstrictoria, sed potius purgatrice, quæ illi à tota substantia inest, facultate id præstent. Sed ut Montani errorem plenius detegamus, & Myrobalanorum vim purgatricem non inesse crassiorib. ac terreis eorundem partib. ostendamus, sciendum erit Montanum sibi ipsi ex diametro pugnare, quum in capite de torrefactione scribit, ad fluores alui Myrobalanos torrefactos esse adhibendos. Quippe si tenues partes ex torrefactione exhalant, ut ipse etiam fatetur, crassiores verò ac terreae remanent, in quibus idem, ut idem contèdit, purgandi facultas Myrobalanorum inest, igitur torrefactos Myrobalanos magis purgare, quam non tostos fateatur necesse est. Si autem magis purgant, igitur ad compescendum alui fluorem inutiles sunt. Hinc itaque perspicuum euadit, purgandi facultatem Myrobalanorum non adstrictioni, sed potius toti eorundem substantiæ tribuendam esse. Falsum igitur est dogma eorū qui hos comprimendo purgare asserunt. Repudiandum quoque furiosum Puteani consiliū, qui omnia Myrobalanorum genera à medicorum praxi, ac pharmacopolarum officinis prorsus esse eijcienda suadet, non solum quia magnas obstructions toti corpori humano afferunt, ut ipsi quoque Arabes confitentur: verum etiam quia, ut quodam in loco scribit Fuliginas medicus, nulla eorū species non cariola, prorsusque corrupta ad nos defertur. Quòd enim obstructions pariunt, id post expletam purgationem faciunt, ideoque in obstructionibus, quod paulo antè diximus, non exhibendi Myrobalani, aut illis permiscenda quæ obstructions soluunt. Optandum denique esset ut recentes haberemus: verum quum loca unde afferuntur longius à nobis distent, aridioribus utamur oportet, eorundem pondera augentes.

DE SEN A.

Caput LXXIX.

Sena siue Seno posterioribus tantum Græcis nota fuit. Abundè autè nobis in tertio de Stirp. histor. tomo descripta est, ut non sit opus hic eius integram texere historiam. Vnus foliorum, & siliquarum eiusdem, quos folliculos vocat, existit. Efficaciores aut sunt Mesue autore siliquæ, quæ scilicet ante maturitatem demetiuntur. Sunt enim Senæ folliculi duum generum. Alterum per se caducum, & in stirpe arefactum, à quo semen eximitur nigrum, & prorsus ferè euavidum. Alterum verò, quod ante maturitatem demetitur, crassum, ponderosum, succo prægnans, & tegetibus expansum siccatur. Primum genus, quod officinæ scitent, non modo minorem folijs vim deiectionariam habet, sed prope modum nullam. Alteri non minor, quam folijs aluum deijciendi vis inest.

Citra

- Facultas.* Citra noxam, vt Actuarius autor est, purgant trahuntque pituitam & bilem. Reliquos humores modestissime purgat, retorridam atramque bilem, earumque suffusiones ex gallinaceo iure depellunt. Vetus capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrunt. Verum decoctum eorum potius quam farinam propinat. Mesue scribit tergere, discutere, citra molestiam melancholiam & bilem torridam purgare, à cerebro, sensorijs, pulmone, corde, iecore, & liene, corpus efficere floridum, obstructionsque viscerum soluere, aliaque posse, quæ apud illum legere quiuis potest. Cæterum pulueris pondus drachma vna. Decocti semiuncia, aut drachme quinque. Quidam ad vnciam vnam vsque progrediuntur. In Guaiaci decoctione nonnulli adijciunt semiunciam de ea, & interdum vnciam cum dimidia. Multis tormina concitat, alijs est clemens, pro varia sumentium natura. Infrenatur eius malicia adiectione mastiches, vel caryophyllorum.
- Pondus.*

DE POLYPODIO.

Caput LXXX.

- Facultas.* Polypodij historia itidem alibi à nobis est conscripta. Radicis eius tantum usus est. Laudatur solidum, nodis plenum, & foris nigrescens, intus pistaciorum virorem referens. Actuarius & alij posteriores Græci melancholici humoris purgandi vim ei tribuunt, ideoque melancholicis affectibus mirabiliter confert. Dioscorides bilem & pituitam trahere literis mandauit. Dantur purgatae radices drachmæ duæ, affusa aqua mulsa. Mesue de ea exhibendum censet à drachmis duabus vsque ad sex. Nostri eius maliciam infrenandam esse tradunt odoratis, semine nimirum anisi, zingibere, caryophyllis, & cinamomo, idque Mesues autoritate moti, nullo veterum exemplo.
- Pondus.*
- Infrenantia.*

DE EPITHYMO.

Caput LXXXI.

- Vis.* Quid sit tum Græcis, tum Arabibus, Epithymum, supra quum de floribus ageremus, est expositum. Vis epithymi est, vt atram euocet bilem. Vitijs flatu turgentibus & hypochondriorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & qui spirandi difficultate laborant. Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, item quartanâ, lepram, & vlcera ab atra bile pronata. Datur, Actuario autore, adultis tusum & cribro excussum scrupulorum quinque pondere, cum decocto vuarum passarum purgatarum, vel aceto mulso, & salis paxillo. Dioscorides pondere quatuor drachmarum in sero lactis, aut mulsa ad melancholicum purgandum humorem exhibendum esse docet. Aegineta ad quinque progressus est drachmas. Mesue nimis audaculus, à tribus drachmis ad septem vsque transit. Sed præstat intra consistere, & raro ultra quinque drachmas propinare.
- Pondus.*

DE ALOE.

Caput LXXXII.

- Delectus.* Aloes historiam alibi narrauimus. In præsentia ea tantum quæ ad institutum nostrum pertinere videntur, attingemus, è quorum numero delectus est. Aloe itaque optima censetur pinguis, nitida, splendida, sincera, calculorum expers, & sine arenis, subfului aut rufi coloris, friabilis, iecoris modo coacta, facile liquefcens siue humescens, odorata, & eximia amaritudinis. Non est autem nisi succus herbae semper virentis. Et sunt eius duo genera: Primum est id cuius iam notas ordine percensuimus. Hanc aloem medici Succocitrinum, & pharmacopœi hodie succotrinam decurtata voce, quum illis succocitrinam
- Genera.*
- Succocitrinū.*